Vörösváry Gábor

ADATOK A GYERGYÓI- ÉS CSÍKI-MEDENCE KULTÚRFLÓRÁJÁNAK ISMERETÉHEZ

Bevezetés

A Gyergyói- és Csíki-medencékben élő lakosság körében széles körben elterjedt táj jellegű haszonnövények termesztése évszázados múltra tekint vissza. A mindennapi táplálkozásban elengedhetetlen gabonafélék (rozs, búza, árpa), hüvelyesek (borsó, lóbab, bab [fuszulyka]) káposzta és a burgonya (pityóka) termesztése fontos helyet foglalt el az itt élő emberek termesztési kultúrájában. A tájegységek talaj és éghajlati viszonyaihoz jól alkalmazkodott helyi fajták változatos íze és kedvező tápértéke a táplálkozási szokásokban is jellegzetes vonásokat eredményezett. Generációról generációra megőrizték azokat a helyi változatokat, melyeket a közkedvelt ételek (levesek, tésztafélék) elkészítéséhez használtak. Sajátos népszokások (farsangbúcsúztató, búzaszentelés) is kapcsolódtak ezekhez a fajtákhoz, melyek az emberek közötti társas viszony elmélyítését is elősegítették. A gazdag tapasztalati ismeretanyag a hagyományos termesztési kultúra szerves részévé vált. A tájfajtákban rejlő genetikai változatosság feltárása és gyűjtése, továbbá a biztonságos hosszútávú megőrzés céljából egy kétoldalú tudományos és technológiai pályázat keretében a gyergyói és csíki tájegységekben 2008 őszén a suceavai és a tápiószelei génbank munkatársai közös gyűjtőutat szerveztek.

Előzmények

A Gyergyói-és Csíki-medencék, továbbá más közeli tájegységek (Gyimes, Kászoni-medence) lakosságának népi növényismeretéről és termesztési szokásairól számos publikáció látott napvilágot.[1] A Kárpát-medence e sajátos földrajzi és etnográfiai vidéke, mely értékes kultúrnövény tájfajták kialakulását eredményezte, már régóta felkeltette a szakemberek figyelmét. Ennek a változatos növényi genetikai alapanyagnak a felkutatásával a tápiószelei génmegőrzési központ rendszeresen foglalkozik,[2] ahol kultúrnövények géntartalékainak folyamatosan bővítését, megőrzését és vizsgálatát végezzük.

Földrajzi elhelyezkedés

Kutatási területünk a Keleti-Kárpátok középső részén elterülő Gyergyói- és Csíki-medencék voltak. A Gyergyói-medencének északon, a Ditrói-hágón keresztül a Kis-Beszterce völgyével, délen a Csíki-medencének a Nyerges-tetőn át a Kászoni-medencével és az Olt völgye mentén Háromszékkel van kapcsolata. A két medencét egymással a Marosfői-hágó köti össze. Az éghajlati viszonyok és a tájegységek földrajzi adottságai jelentősebb mértékben befolyásolják a növénytermesztés lehetőségeit. A települések lakossága a közvetlen környezetükhöz tartozó földeken termesztik a mindennapi táplálkozásban nélkülözhetetlen haszonnövényeket.

Települések

A gyűjtőút alkalmával a Gyergyói- (Gyergyószárhegy, Güdüc, Gyergyóditró, Gyergyóremete, Vasláb, Marosfő) és a Csíki-medencék (Csíkszentdomokos, Csíkszenttamás, Göröcsfalva, Csíkszentmihály, Csíkborzsova) településein végeztünk adatfelvételezést és mintagyűjtést a tájjellegű fajták köréből *(1. ábra).*

Eredmények és értékelések

A gyűjtőút során hagyományos termesztést folytató személyekkel találkoztunk, akiktől termesztési szokásokat jegyeztünk fel és mintaanyagot kaptunk. A Gyergyói-medence településein 15, a Csíki-medence falvaiban 19 termelőt kerestünk fel *(1. táblázat)*. A gyűjtőút során 34 termelőtől 426 tételből álló genetikai alapanyagot gyűjtöttünk be *(2. táblázat)*. A begyűjtött mag- és vegetatív minták növénycsoportonkénti megoszlását a *2. ábra* mutatja be.

Gyergyói-medence

A Gyergyói-medencében a kiskertes kultúrákban a bab *(Phaseolus vulgaris),* másnéven paszuly vagy fuszulyka, a tűzbab *(Phaseolus coccineus)* vagy bivaly-

[1] MOLNÁR Zsolt – BABAI Dániel 2009; PÉNTEK János – SZABÓ T. Attila 1976; RAB János – TANKÓ Péter – TANKÓ Magdolna 1981; RAB János 2001; KÓCZIÁN Géza et alii 1975, 1976; PÁLFALVI Pál 2001; TARISZNYÁS Márton 1982.

[2] PINTÉR et alii 1974; VÖRÖSVÁRY Gábor et alii 2003; VÖRÖSVÁRY Gábor et alii 2009.

paszuly a legkedveltebb konyhakerti növények közé tartozik. A közönséges paszulynak két ismert típusa (karós és gyalog) közül a karós a gyakoribb. A begyűjtött minták maghéjszíne változatos képet mutatott. A felvételezett maghéjszínek közül a fehér, a drapp, a sárga és a fekete alapszínű veteménybabok a legelterjedtebb típusok *(3. ábra)*. A veteménybab magalakja a gömbölyűtől a hengeres, a tojás, a lapított, a hosszúkás és vese alakúig terjed *(5. ábra)*. A tűzbab vagy bivalypaszuly maghéjszínében a lila és fehér színű változatok a gyakoribbak *(6. ábra)*, de megtalálhatók a barna és sötétlila színű típusok is *(9. ábra)*.

Az egykor igen közkedvelt lóbab *(Vicia faba* var. *major)* termesztése és fogyasztása jelentősen visszaszorult. Korábbi adatok lóbab termesztésével kapcsolatban Alsógyimesbükkről[3] és a Csíki-medencéből[4] ismeretesek. A Gyergyói-medencéből 4 településen (Gyergyóremete, Gyergyószárhegy, Vasláb, Marosfő) sikerült lóbabot találnunk (4 tétel). A begyűjtött lóbab minták magjai lapítottak és sárgásbarna színűek *(7. ábra)*. Gyergyószárhegyen a lóbabot a veteményés bivalybabbal együtt főzik meg és fogyasztják.

A közkedvelt fejeskáposzta *(Brassica oleracea* var. *capitata)* termesztésének főleg Gyergyószárhegyen van nagy hagyománya, de Gyergyóremetén és Vaslábon is elterjedt a termesztése. Gyergyóban a fejeskáposzta termesztésére vonatkozóan a korábbi szakmai munkákban[5] számos feljegyzést találunk. A kerti veteények sorában a sárgarépa *(Daucus carota* subsp. *sativus)*, a cékla *(Beta vulgaris* var. *conditiva)*, a zeller *(Apium graveolens)*, a petrezselyem *(Petroselinum crispum)* és a vöröshagyma *(Allium cepa)* a leggyakoribbak. A vöröshagyma *(Allium cepa)* tételeknél a sötétsárga és a sötétbarna külső héjszínű típusok közel azonos arányban találhatók meg *(11. ábra)*. A hagyma alakját tekintve gömbölyűek, lapítottak és hosszúkásák egyaránt előfordulnak. A táj éghajlati viszonyai igen kedvezőek a burgonya *(Solanum tuberosum)*, másnéven pityóka termesztéséhez. A csapadékban gazdag vidéken a felkeresett településeken a legfőbb kultúrnövény a burgonya, melynek sárgás, rózsaszín és piros héjú változatai egyaránt gyakoriak *(16., 17., 18. ábra)*. A begyűjtött minták (17) vizsgálata alapján a sárgás (7) és a piros (8) héjú típusok közel azonos arányban találhatók meg. A gabonafélék közül az őszi búza *(Triticum aestivum),* a rozs *(Secale cereale)*, a tavaszi árpa *(Hordeum vulgare* var. *distichon)* és az abrakzab *(Avena sativa)* a leggyakrabban előforduló kalászosok. A kiskertekben a mákot *(Papaver somniferum)* is termesztik. Érés után a tokokat felfűzik és száraz, szellős helyen szárítják (Gyergyószárhegy). Többnyire a szürkéskék szemű mákot kedvelik, de előfordul a fehérszemű (Gyergyóditró) is.

Csíki-medence

A Csíki-medence településein a hagyományos termesztési kultúrákban fellelhető főbb termesztett növények (burgonya, káposzta) mellett a hüvelyesek (veteménybab, tűzbab, lóbab) fontos helyet foglalnak el a mindennapi táplálkozásban. A veteménybab *(Phaseolus vulgaris)* és a tűzbab *(Phaseolus coccineus)* változatos alakú és színű típusai vannak jelen. A veteménybab maghéjszínének széles változatosságában a fehér, a drapp és sárga szín a leggyakoribb *(4., 5. ábra)*. A tűzbab maghéjszínében a fehér és a sötétlila az elterjedtebb *(8. ábra)*. A lóbab *(Vicia faba)* termesztése és hasznosítása az utóbbi években kissé háttérbe szorult. Csíkszentmihályon a nagymagvú típusnak (var. *major*) egy sötétebb drapp és egy zöld színű változatát is termesztik *(10. ábra)*.

A Csíki-medence településein is jelentős a fejeskáposzta termesztése, főleg Göröcsfalván és Csíkborzsován. A hagymafélék (vöröshagyma, fokhagyma) termesztése is igen elterjedt. A vöröshagyma *(Allium cepa)* esetében a külső héj színe településenként igen változatos. A hagyma alakját tekintve a gömbölyűek, a lapítottak és a hosszúkásak egyaránt előfordulnak *(12. ábra)*. A külső hagymahéj színében a sötétsárga *(13. ábra)*, sötétbarna és lila *(14. ábra)* szín egyaránt megtalálható volt. A vöröshagyma kevésbé elterjedt csokros típusa *(Allium cepa* var. *aggregatum)* is előkerült *(15. ábra)*. A zöldségfélék (sárgarépa, petrezselyem, saláta, káposzta) termesztése és fogyasztása meghatározó az itt élők élelmezésében. Ezt támasztják alá a korábbi években a vizsgált területen végzett felmérések is.[6] A burgonya itt is a fő kultúrnövénynek tekinthető. A sárgás és piros héjszínű típusokon kívül előfordul még az apró, sötétlila héjú és húsú burgonya (Göröcsfalva, Csíkszentmihály), melynek termesztése mára már jelentősen visszaszorult *(19. ábra)*. A burgonyaminták (21) értékelése alapján a sárgás (10) és a piros (9) héjú típusok előfordulása közel megegyező. A tökfélék közül az úritök *(Cucurbita pepo)* számos változatát termesztik és hasznosítják *(20. ábra)*. A fűszernövények közül a csombor *(Satureja hortensis)* és kapor *(Anethum graveolens)* felhasználása igen népszerű. A vizsgált tájegységben és a környező vidékeken előforduló fűszer- és gyógynövények gyógyászati felhasználásával kapcsolatban korábban számos értékes közlemény jelent meg.[7]

Kutatási területeinken a hagyományos termesztéssel és fogyasztással kapcsolatos adatok felvételezése

[3] RAB János et alii 1981.
[4] PÁLFALVI Pál 1987.
[5] SZABÓ T. Attila 1940; TARISZNYÁS Márton 1982.
[6] PÁLFALVI Pál 1987.
[7] RÁCZ Gábor 1972; RÁCZ Gábor – FÜZI József 1973.

mellett reprezentatív magmintát is gyűjtöttünk génbanki megőrzésre. A feltáró munka során a hüvelyesek, gabonafélék, gumósok, hagymafélék, tökfélék, zöldségfélék, fűszer-, gyógy-, ipari, és dísznövények valamint gyümölcsfélék genetikai változatosságát tanulmányoztuk. Alapanyaggyűjtésünkkel párhuzamosan népi növényismereti (növénynevek, fajismeret, felhasználás) adatokat is gyűjtöttünk, mely a helyi közösségek népi növényismeretébe nyújtott betekintést. A paszulytípusok helyi elnevezései gyakran a mag formájára és színére utalnak, úgymint a barnás vajpaszuly Csíkborzsováról, a sárgás libamáj paszuly Güdücről, vagy a sárgás aranyeső fuszulyka Göröcsfalváról. Az adatközlők főleg idős asszonyok voltak, akik a helyi termesztési és felhasználási szokásokról tájékoztattak bennünket. A felvételezett adatok feldolgozása és értékelése folyamatban van.

Következtetések

A két hegyközi medence településein végzett feltáró munkánk eredményeként megállapíthatjuk, hogy az itt élő lakosság termesztési kultúrájában az éghajlati és talajviszonyok, valamint a táplálkozási igények meghatározó jellegűek, melyek sajátos termesztési szokások kialakulását eredményezték. Különösen a zöldségnövények termesztése során alakultak ki változatos formák, melyek az élelmezési szükségletek kielégítésén túl megélhetési lehetőségeket is biztosítanak a helyi közösségek számára. A hüvelyes növények közül a veteménybab és a tűzbab számos változatát termesztik, melyeknél a mag fontosabb jellemzői (alak, szín, mintázat, tömeg) nagyban hozzájárultak a helyi típusok kialakulásához és elterjedéséhez. Az egykor népszerű lóbab termesztése jelentősen visszaszorult, ám a hagyományos étkezési szokásokhoz ragaszkodó lakosok még napjainkban is rendszeresen szaporítják a lóbabot, amely az étrendjük részét képezi. A burgonya vagy más néven pityóka ma is az egyik legfontosabb kultúrnövény az itt élő lakosság tradicionális termesztésében. A zöldségfélék közül a káposzta termesztése egyaránt fellelhető a Gyergyói- és Csíki-medencék településein, de termesztésének központja napjainkban is Gyergyószárhegyen található. Kisebb mértékben foglalkoznak még hagymafélék, tökfélék, búza, kukorica (törökbúza), abrakzab és takarmányárpa termesztésével.

Végső soron elmondható, hogy e két régió településein élő faluközösségek termesztési szokásainak tanulmányozása során betekintést nyerhettünk az egyes haszonnövények sajátságos művelési és felhasználási módjaiba. A hegyközi földműveléssel foglalkozó lakosok életében kialakult termesztési hagyományok a napjainkban is a mindennapi szükségletek és a megélhetés szerves részeit képezik.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki az adatközlőknek, akiknek önzetlen és segítőkész közreműködése révén számos értékes adathoz és mintához jutottunk, továbbá kollégáimnak, Dana Constantinovici-nak és Málnási Csizmadia Gábornak a közös munka sikeres végrehajtásáért.

Vörösváry Gábor – gaborv@agrobot.rcat.hu

Irodalom

HORVÁTH László – HOLLY László – MÁR István – VÖRÖSVÁRY Gábor – SIMON Attila
2003 Erdélyi bab tájfajták leíró vizsgálata, in: *MTA IX. Növénynemesítési Tudományos Napok, Budapest, 2003. március 5–6., Összefoglalók,* 97.

KÓCZIÁN Géza – PINTÉR István – GÁL Miklós – SZABÓ István – SZABÓ László Gy.
1976 Etnobotanikai adatok Gyimesvölgyéből, *Botanikai Közlemények,* 63, 29–35.

KÓCZIÁN Géza – PINTÉR István – SZABÓ László Gy.
1975 Adatok a gyimesi csángók népi gyógyászatához, *Gyógyszerészet,* 19, 226–230.

MOLNÁR Zsolt – BABAI Dániel
2009 Népi növényzetismeret Gyimesben I.: növénynevek, népi taxonómia, az egyéni és közösségi növényismeret, *Botanikai Közlemények*, 96, 1–2.

PÁLFALVI Pál
1987 Vicia faba germplasm collection in Eastern Transylvania, *Not. Bot. Hort. Agrobot.*, 17, 35–38.
2001 A Gyimesek botanikai és etnobotanikai kutatásának története, *Kanitzia,* 9, 165–180.

PÉNTEK János – SZABÓ T. Attila
1976 Egy háromszéki falu népi növényismerete, *Ethnographia,* 87, 203–225.

PINTÉR István – SZABÓ István – KÓCZIÁN Géza – GÁL Miklós – SZABÓ László
1974 Kultúrnövény-tájfajták, vad növényfajok és etnobotanikai adatok gyűjtése a Kászoni medencében, *Agrobotanika,* XVI, 123–137.

RAB János
2001 *Népi növényismeret a Gyergyói-medencében,* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda.

RAB János – TANKÓ Péter – TANKÓ Magdolna
1981 Népi növényismeret Gyimesbükkön, in: *Népismereti Dolgozatok,* 23–38.

RÁCZ Gábor
1972 *A népies gyógyászat szerepe a modern gyógyszerkutatásban* (Előadás a Magyar Gyógysz. Társaság Gyógynövény Szakosztályának pécsi ankétján 1972. 10. 28-án).
RÁCZ Gábor – FÜZI József
1973 *Kovászna megye gyógynövényei (Medicinal plants of Kovászna County),* Sepsiszentgyörgy.
SZABÓ T. Attila
1940 Gyergyói helynevek a XVII–XIX. századból, *Magyarország földrajzi nevei,* 1, Budapest.
TARISZNYÁS Márton
1982 *Gyergyó történeti néprajza*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
VÖRÖSVÁRY Gábor – CONSTANTINOVICI, Dana – MÁLNÁSI-CSIZMADIA Gábor – STRĂJERU, Silvia – HOLLY László
2009 Exploration and collecting local crop germplasm from Romania, in: *19th EUCARPIA Conference, Genetic Resources Section, Ljubljana, Slovenia, May 26th–29th, 2009, Book of Abstracts,* 20.
VÖRÖSVÁRY Gábor – MÁLNÁSI-CSIZMADIA Gábor – HOLLY László
2005 Kászoni veteménybab tájfajták diverzitás vizsgálata, in: *MTA XI. Növénynemesítési Napok, Budapest, 2005. március 3–4., Összefoglalók,* 136.
VÖRÖSVÁRY Gábor – MÁLNÁSI-CSIZMADIA Gábor – HOLLY László – MÁR István
2003 Kultúrnövény-tájfajták felkutatása és gyűjtése Erdély (Románia) különböző térségeiben, in: *MTA IX. Növénynemesítési Tudományos Napok, Budapest, 2003. március 5–6., Összefoglalók,* 148.

Date cu privire la cunoaşterea plantelor de cultură din bazinele Gheorgheni şi Ciuc

(Rezumat)

In cadrul Proiectului Bilateral Ştiintific şi Technologic între Departamentul Agrobotanic din Tápiószele (Ungaria) şi Banca de Resurse Genetice Vegetale din Suceava (România) s-a organizat o expediție de evaluare şi colectare a varietăților locale ale plantelor de cultură în localitățile din bazinele Gheorgheni şi Ciuc. Cultivarea varietăților locale în aceste ținuturi are o lungă tradiție. Scopul acestui studiu a fost evaluarea diversității genetice a varietăților locale cultivate de localnici. In perioada cuprinsă între 20–24 octombrie 2008 s-au efectuat evaluări şi colectări în 11 localități. Datorită activității de selecție a localnicilor s-a format o largă diversitate a varietăților tradiționale. Cele 426 de mostre (material generativ şi vegetativ) colectate sunt compuse din 51 specii spontane şi cultivate, inclusiv 234 de semințe de legume, 37 cereale, 31 cepe, 37 tubercule 13 cucurbite, 13 plante medicinale, 7 condimente, 14 plante ornamentale 3 plante industriale, 1 mostră de fructe. Plantele de cultură sunt depozitate în colecțiile active ale Departamentului Agrobotanic și Banca de Resurse Genetice Vegetale din Suceava. Pe lângă colectarea datelor pe teren s-a efectuat și analiza caracterului morfologic al semințelor, tuberculelor, bulbilor (lungime, lățime, greutate, culoare). Pe parcursul activităților de colectare s-a efectuat și o evaluare etnobotanică. Documentarea cunoștințelor locale despre utilizarea acestor plante reprezintă o parte semnificativă a acestei lucrări. Expediția a demonstrat faptul că în aceste regiuni cultivatorii locali folosesc cu succes și acum metodele tradiționale de cultivare.

Data to the Knowledge of the Cultivated Plants of Gyergyó- and Csíki Basins

(Abstract)

Within the framework of Hungarian–Romanian bilateral Scientific and Technological Cooperation (STC) project, the Department for Agrobotany (Hungary) and Suceava Genebank (Romania) a joint collecting mission has conducted in the Gheorgheni and Ciuc basins, where cultivation of landraces /cultivated plants/field crops has a long tradition. The objective of the present study was to assess the extent of (evaluate the) genetic diversity cultivated by the local communities. The collecting mission was carried out in 11 villages in the period between 20 and 24 October, 2008. As a result of field selection by local farmers (34), large diversity of traditional landraces has evolved. A total of 426 accessions (samples) (seeds and vegetative parts), belonging to 51 different taxons were collected, including 234 grain legumes, 37 cereals, 36 vegetables, 31 onions, 37 tubers, 13 cucurbits, 13 medicinal plants, 7 condiments, 14 ornamentals, 3 industrial crops, and 1 fruit accessions. The landraces collected are stored in the active collections at the Department for Agrobotany and Suceava Genebank. Besides the field records also studies on the morphological characters of seeds, tubers, bulbs (length, width, weight, colour) have been initiated. During the collecting mission some ethno-botanical assessments were carried out. Documentation of indigenous knowledge on the use of plants is an important part of this study. This exploration work showed that the local farmers are still successfully using traditional farming system of cultivation in these regions.

Mellékletek

1. ábra Gyűjtési helyek a Gyergyói- és Csíki-medencékben (az aláhúzott települések)

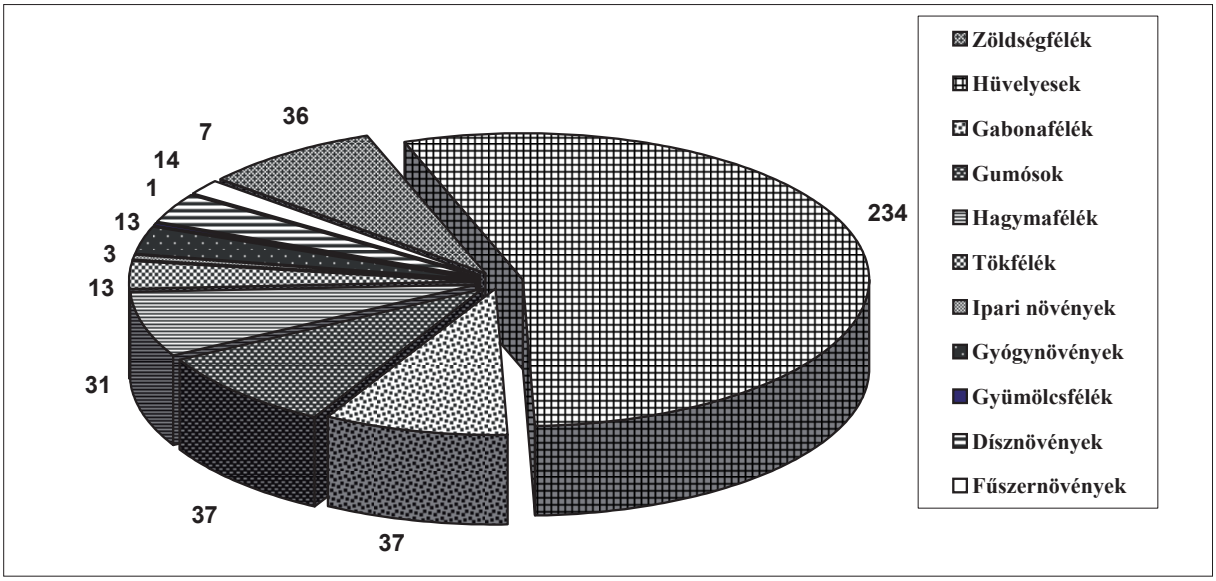

2. ábra A Gyergyói- és Csíki-medence településein gyűjtött mag- és vegetatív minták növénycsoportonkénti megoszlása

Gyergyói-medence		Csíki-medence	
Település	**Termelők száma**	**Település**	**Termelők száma**
Gyergyóremete	2	Csíkszentdomokos	2
Gyergyóditró	2	Csíkszenttamás	5
Gyergyószárhegy	2	Csíkszentmihály	3
Güdüc	3	Görócsfalva	6
Vasláb	5	Csíkborzsova	3
Marosfő	1		
Összesen:	**15**		**19**

1. táblázat A Gyergyói- és Csíki-medence településein felkeresett termelők száma

Haszonnövények	**Gyűjtött mag- és vegetatív minták száma/gyűjtési helyek**											
	Gyergyóremete	**Gyergyóditró**	**Gyergyószárhegy**	**Güdüc**	**Vasláb**	**Marosfő**	**Csíkszentdomokos**	**Csíkszenttamás**	**Görócsfalva**	**Csíkszentmihály**	**Csíkborzsova**	**ÖSSZESEN**
Vöröshagyma (Allium cepa)	2	1	2	4			4	8	2	3	3	**29**
Fokhagyma (Allium sativum)								1			1	**2**
Abrakzab (Avena sativa)	1				2			1	2			**6**
Cékla (Beta vulgaris var.conditiva)	1		1		1						1	**4**
Takarmányrépa (Beta vulgaris var.rapacea)			1									**1**
Fejeskáposzta (Brassica oleracea var.capitata)	2		1		2				1		2	**8**
Szareptai mustár (Brassica juncea)										1		**1**
Uborka (Cucumis sativus)				1	1			1				**3**
Úritök (Cucurbita pepo)	2		1	1	2			2	1	1	2	**12**
Istengyalultatök (Cucurbita ficifolia)								1				**1**
Kapor (Anethum graveolens)	1										2	**3**
Zeller (Apium graveolens)									1		1	**2**
Torma (Armoracia rusticana)									1			**1**
Sárgarépa (Daucus carota subsp.sativus)	1				1						2	**4**
Petrzselyem (Petroselinum crispum)					1				1		2	**4**
Takarmányárpa (Hordeum vulgare var.distichon)	1			1	1			2	2	1		**8**
Saláta (Lactuca sativa var.capitata)	1	1	1		1							**4**
Retek (Raphanus sativus)				1								**1**
Sóska (Rumex crispus)					1							**1**

Haszonnövények	Gyűjtött mag- és vegetatív minták száma/gyűjtési helyek											
	Gyergyóremete	Gyergyóditró	Gyergyószárhegy	Güdüc	Vasláb	Marosfő	Csíkszentdomokos	Csíkszenttamás	Görócsfalva	Csíkszentmihály	Csíkborzsova	ÖSSZESEN
Spenót (Spinacia oleracea)		1										**1**
Csombor (Satureja hortensis)	1				1						2	**4**
Paradicsom (Lycopersicon esculentum)								1			2	**3**
Kerti mák (Papaver somniferum)		1	1		1			2	1		3	**9**
Bivalypaszuly (Phaseolus coccineus)	3	4	4	11	6		2	10	3	3	6	**52**
Paszuly (Phaseolus vulgaris)	3	8	13	28	18		10	25	29	11	16	**161**
Veteményborsó (Pisum sativum)	2		3	1	1		1	3		2		**13**
Napraforgó (Helianthus annuus)	1		2									**3**
Rozs (Secale cereale)	1				1				1			**3**
Burgonya, pityóka (Solanum tuberosum)	3	3	1	5	3		2	9	6	5		**37**
Búza (Triticum aestivum)	1	2		1	1				2			**7**
Lóbab (Vicia faba var.major)	1		1		1	1				2		**6**
Kukorica, törökbúza (Zea mays)	2	1	4	1	1			2	2			**13**
Gyógynövények					1			2			1	**4**
Dísznövények				1				4			9	**14**
Mogyoró (Corylus avellana)		1										**1**
ÖSSZESEN	**30**	**23**	**36**	**56**	**48**	**1**	**19**	**74**	**55**	**29**	**55**	**426**

2. táblázat A gyűjtött mag és vegetatív minták száma gyűjtési helyek szerint

Veteménybab (***Phaseolus vulgaris***)																						
	Gyergyói-medence																					
Település	**Maghéjszín/Tételszám**																					
	fehér	**fehér piros foltos**	**fehér fekete foltos**	**fekete**	**lila fekete foltos**	**barna**	**barnás fekete**	**barnás**	**barnás-szürke**	**barnáslila**	**drapp**	**szürkés**	**szürkésfekete**	**szürkésfehér**	**lila**	**lilásfehér**	**vöröses**	**rózsa-szín**	**sárgás**	**sárgásbarna**	**sárgászöld**	**Összesen:**
Gyergyóremete	1			1							1											3
Gyergyóditró				1		1					4				1				1			8
Gyergyószárhegy	3			2		1		1		1	2				1					2		13
Güdüc	3			2		2		2		1	6				2			1	8		1	28
Vasláb	5	1		1		1		2				3			1			1	1	1		17
Összesen:	**12**	**1**	**-**	**7**	**-**	**5**	**-**	**5**	**-**	**2**	**13**	**3**	**-**	**-**	**5**	**-**	**-**	**2**	**10**	**3**	**1**	**69**

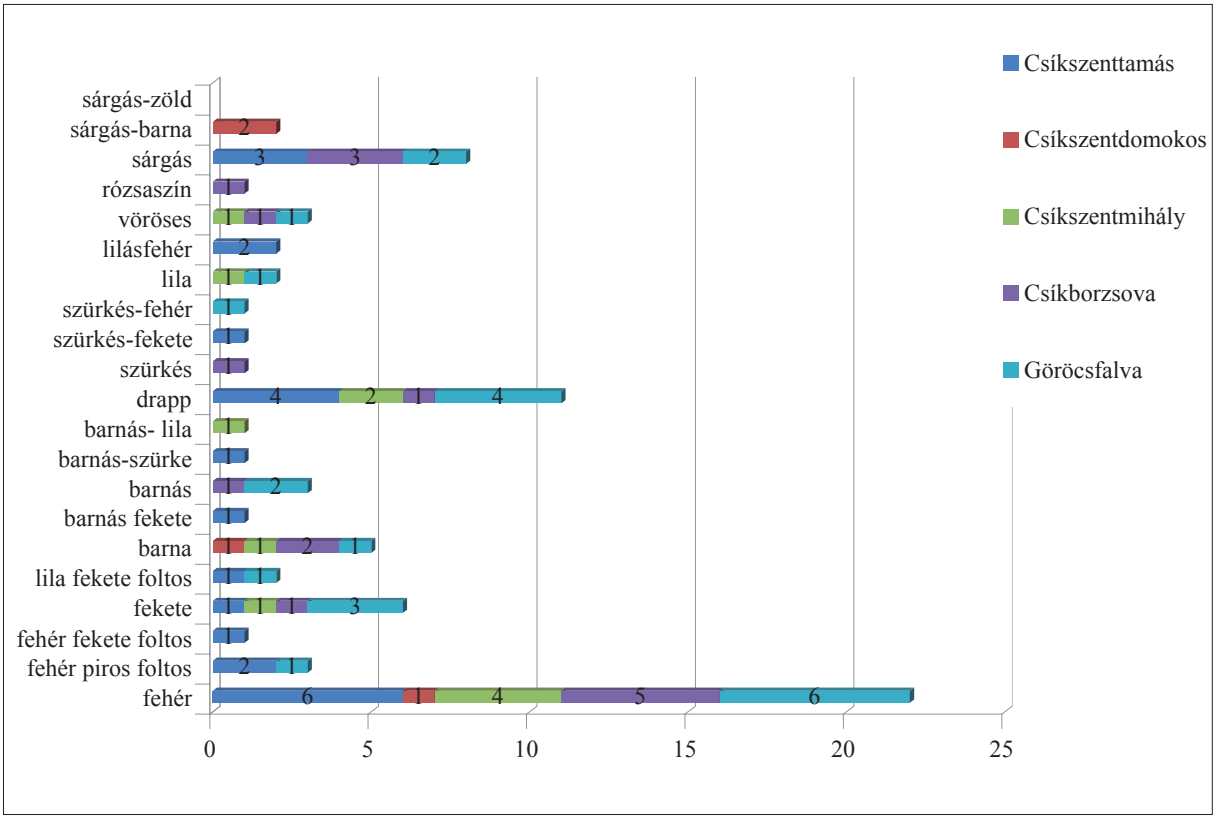

3. ábra Veteménybab *(Phaseolus vulgaris)* tájfajták maghéjszínének változatossága (Gyergyói-medence)

Veteménybab (***Phaseolus vulgaris***)																						
	Csíki-medence																					
	Maghéjszín/Tételszám																					
Település	**fehér**	**fehér piros foltos**	**fehér fekete foltos**	**fekete**	**lila fekete foltos**	**barna**	**barnás fekete**	**barnás**	**barnás-szürke**	**barnáslila**	**drapp**	**szürkés**	**szürkésfekete**	**szürkésfehér**	**lila**	**lilásfehér**	**vöröses**	**rózsa-szín**	**sárgás**	**sárgásbarna**	**sárgászöld**	**Összesen:**
Csíkszenttamás	6	2	1	1	1		1		1		4		1			2			3			23
Csíkszentdomokos	1					1														2		4
Csíkszentmihály	4			1		1				1	2				1		1					11
Csíkborzsova	5			1		2		1			1	1					1	1	3			16
Göröcsfalva	6	1		3	1	1		2			4			1	1		1		2			23
Összesen:	**22**	**3**	**1**	**6**	**2**	**5**	**1**	**3**	**1**	**1**	**11**	**1**	**1**	**1**	**2**	**2**	**3**	**1**	**8**	**2**	**-**	**77**

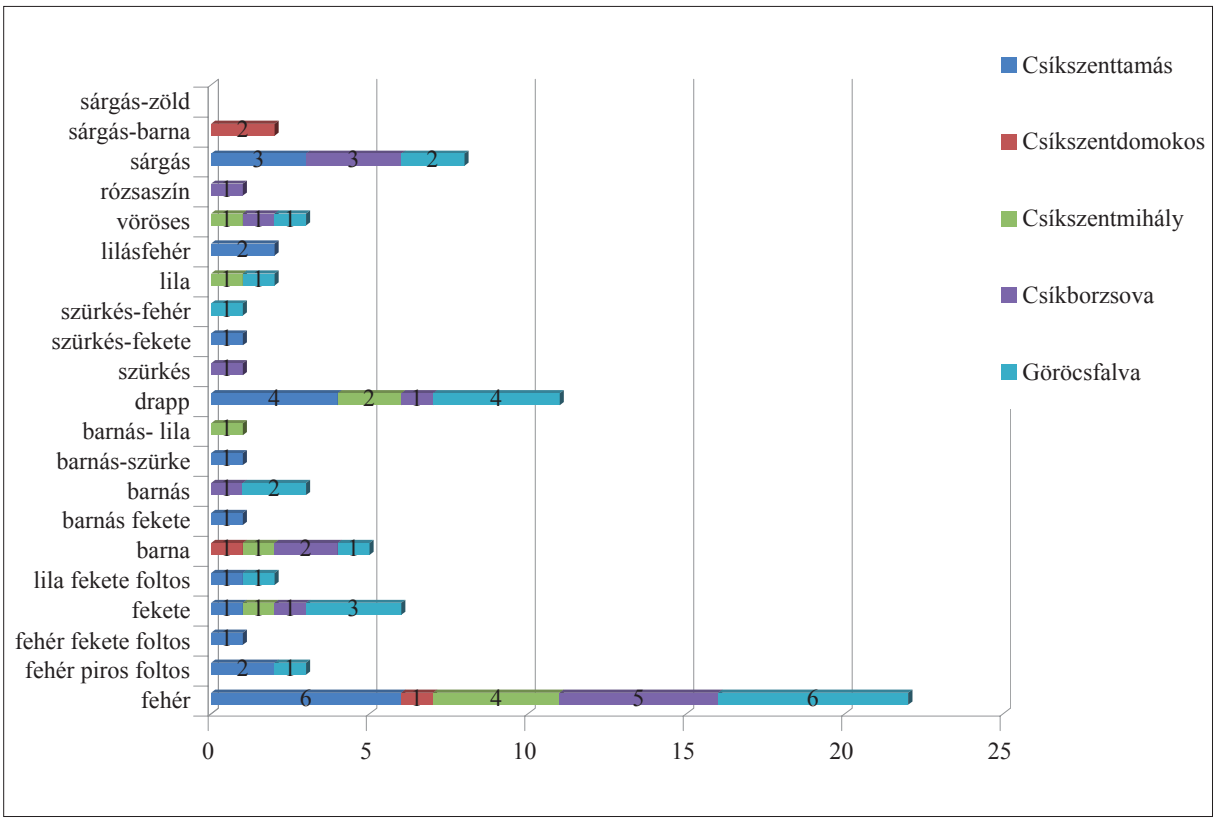

4. ábra Veteménybab *(Phaseolus vulgaris)* tájfajták maghéjszínének változatossága (Csíki-medence)

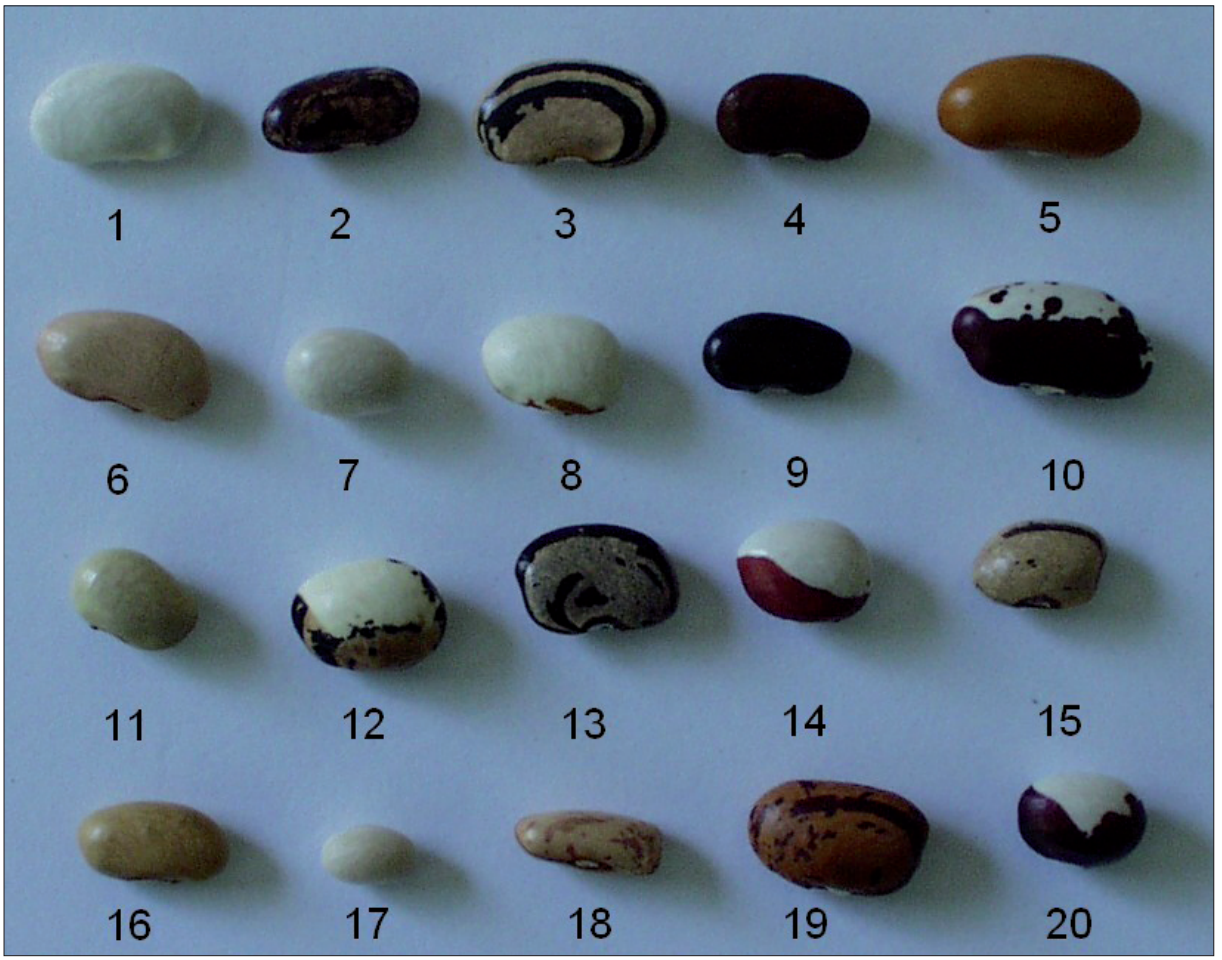

5. ábra Maghéjszín és magalak-változatosság a Gyergyói- és Csíki-medencék településein gyűjtött veteménybab tételeknél
1. Güdüc, 2. Gyergyószárhegy, 3. Gyergyószárhegy, 4. Csíkborzsova, 5. Csíkborzsova, 6. Csíkszentmihály, 7. Göröcsfalva, 8. Göröcsfalva, 9. Göröcsfalva, 10. Csíkszenttamás, 11. Csíkszenttamás, 12. Csíkszenttamás, 13. Csíkszenttamás, 14. Csíkszenttamás, 15. Vasláb, 16. Csíkszentdomokos, 17. Csíkszenttamás, 18. Güdüc, 19. Gyergyószárhegy, 20. Gyergyószárhegy

Tűzbab (***Phaseolus coccineus)*** Gyergyói-medence						
Település	**Maghéjszín/Tételszám**					**Összesen:**
	fehér	**fekete**	**barna**	**lila**	**sötét lila**	
Gyergyóremete	1		1	1		3
Gyergyóditró	2			1	1	4
Gyergyószárhegy	1		1	1	1	4
Güdüc	2		3	3	3	11
Vasláb	3		3	4		10
Összesen:	**9**		**8**	**10**	**5**	**32**

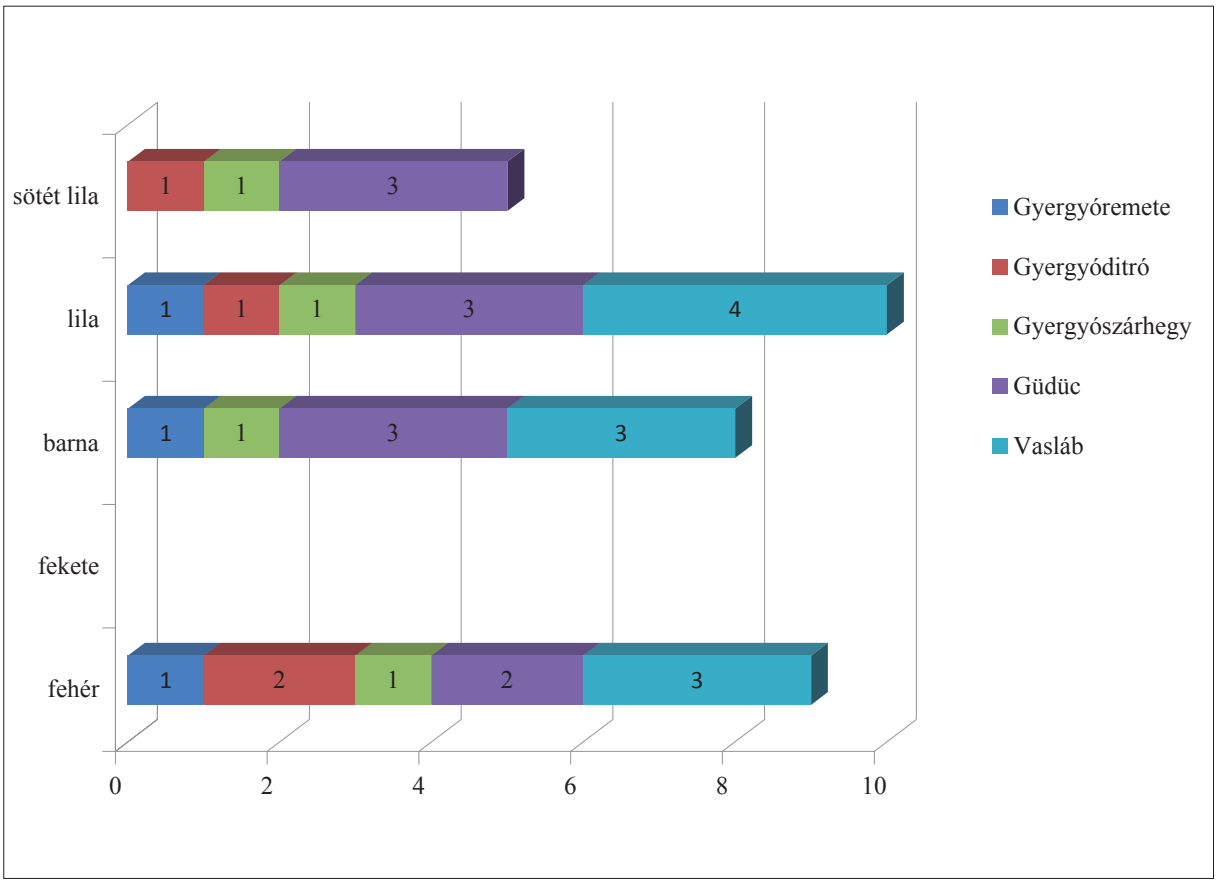

6. ábra Tűzbab *(Phaseolus coccineus)* tájfajták maghéjszínének változatossága (Gyergyói-medence)

7. ábra Gyergyószárhegyi lóbab *(Vicia faba)* tájfajta magalakja és maghéjszíne

Tűzbab (***Phaseolus coccineus)*** Csíki-medence						
Település	**Maghéjszín/Tételszám**					**Összesen:**
	fehér	**fekete**	**barna**	**lila**	**sötét lila**	
Csíkszenttamás	4	1		1	4	10
Csíkszentdomokos	1			1	1	3
Csíkszentmihály	2					3
Csíkborzsova	2		2	1	1	6
Görócsfalva	3					3
Összesen:	**12**	**1**	**2**	**3**	**6**	**25**

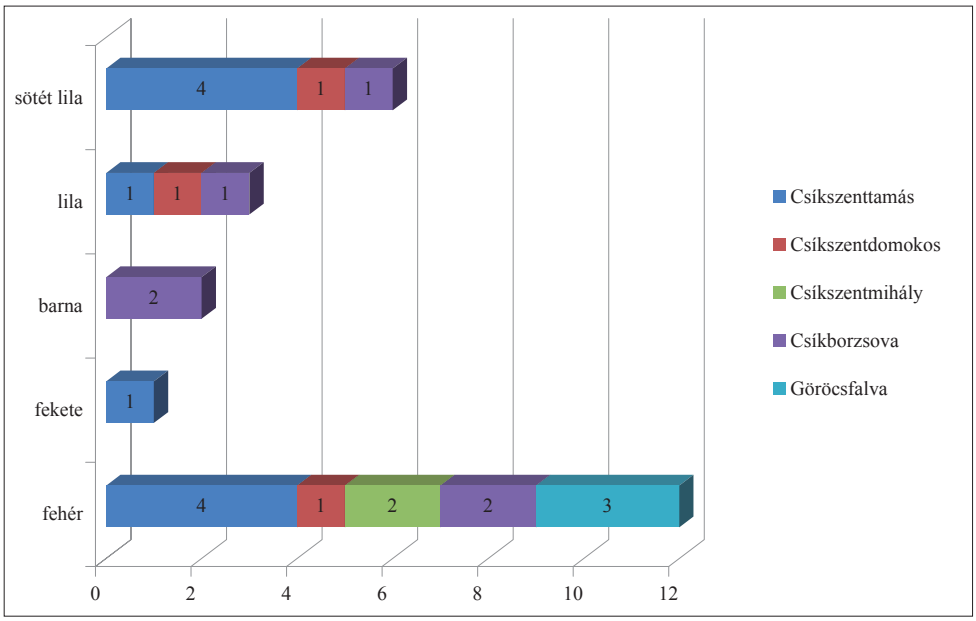

8. ábra Tűzbab *(Phaseolus coccineus)* tájfajták maghéjszínének változatossága (Csíki-medence)

9. ábra Maghéjszín és magalak-változatosság a Gyergyói- és Csíki-medencék településein gyűjtött tűzbab tételeknél
1. Gyergyóremete, 2. Gyergyószárhegy, 3. Gyergyószárhegy, 4. Vasláb

10. ábra Csíkszentmihályi lóbab *(Vicia faba)* tájfajta magalakja és maghéjszíne

Gyergyói-medence			
Vöröshagyma (*Allium cepa*) külső héjszíne			
Település	**Héjszín**		
	sötétsárga	**sötétbarna**	**lilás**
Gyergyószárhegy	1	1	
Gyergyóditró			1
Gyergyóremete	1	1	
Güdüc	2	2	

Csíki-medence			
Vöröshagyma (*Allium cepa*) külső héjszíne			
Település	**Héjszín**		
	sötétsárga	**sötétbarna**	**lilás**
Csíkszentdomokos	2	1	1
Csíkszenttamás	3	1	4
Csíkszentmihály	1	1	1
Csíkborzsova	2	1	
Göröcsfalva	1	8	1

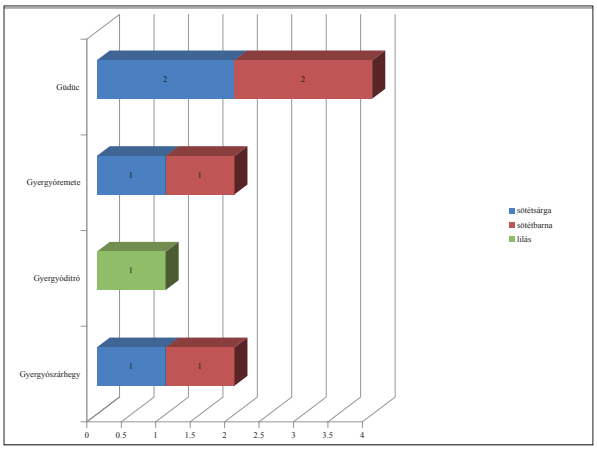

11. ábra Vöröshagyma *(Allium cepa)* tájfajták külső héjszínének változatossága (Gyergyói-medence)

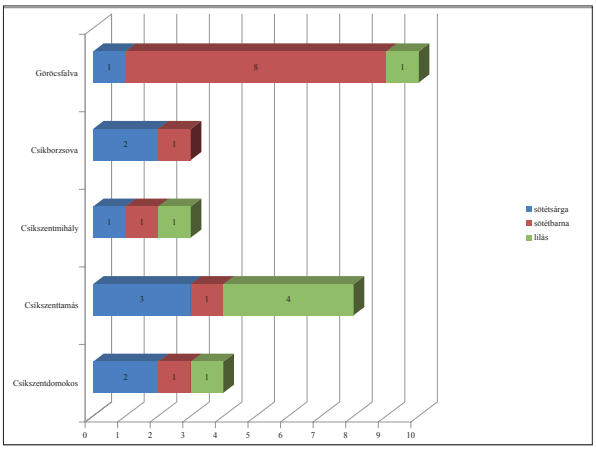

12. ábra Vöröshagyma *(Allium cepa)* tájfajták külső héjszínének változatossága (Csíki-medence)

13. ábra Göröcsfalvi vöröshagyma *(Allium cepa)* hagymatípusa

14. ábra Csíkszenttamási vöröshagyma *(Allium cepa)* hagymatípusa

15. ábra Csíkszentmihályi csokroshagyma *(Allium cepa var. aggregatum)* hagymatípusa

16. ábra Gyergyóremetei burgonya *(Solanum tuberosum)* gumótípusa

17. ábra Vaslábi burgonya *(Solanum tuberosum)* gumótípusa

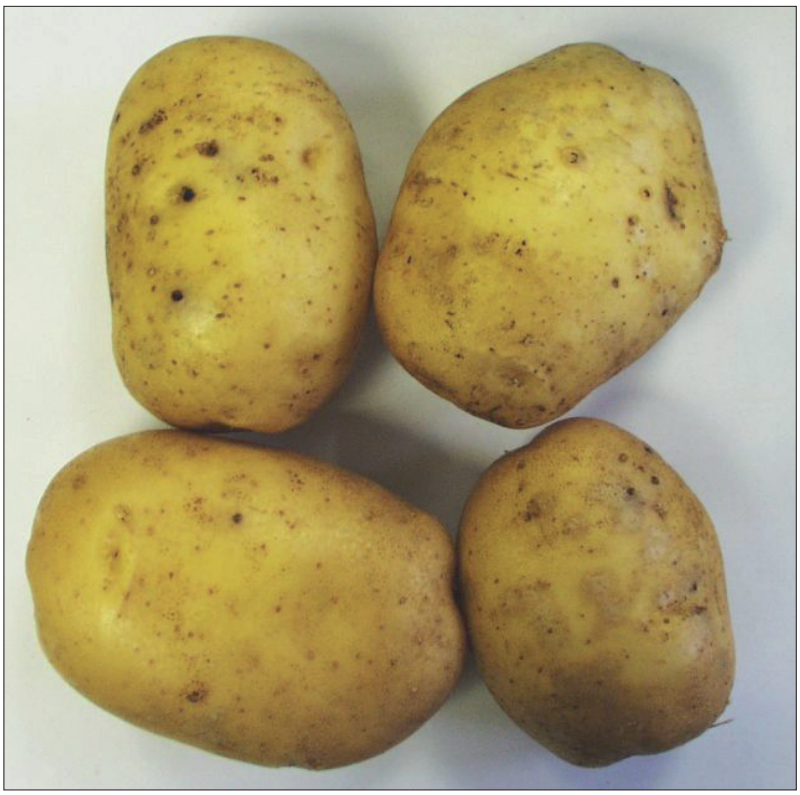

18. ábra Gyergyóditrói burgonya *(Solanum tuberosum)* gumótípusa

19. ábra Göröcsfalvi burgonya *(Solanum tuberosum)* gumótípusa

20. ábra Úritök *(Cucurbita pepo)* változatok szín és formagazdagsága (Göröcsfalva)